

Jézus bemerítkezése

Ahhoz, hogy arra a kérdésre válaszolni tudjunk, miért állt be Jézus a bűnbánók közé, és miért merítkezett be János által a bűnbánat és megtérés keresztségével ő, a bűntelen, meg kell vizsgálnunk János és Jézus kapcsolatát.

János és Jézus kortársak voltak. Jánosnak már a mellékneve is sokat mond: Bemerítő. Nemcsak az Újszövetség, hanem a nem keresztyén történelmi források is így nevezik.¹ Az evangéliumokon kívüli források (beleértve a Kelem-féle iratokat, *Josephus* közlését és a mandaeus szövegeket) nem sok újat mondanak róla, s történelmi értékük is olykor túl bizonytalan. Ha tehát a személyét körülvevő homályt egy kissé oszlatni akarjuk, a leghelyesebb az evangéliumhoz fordulnunk. Máté és Márk közlése e tekintetben párhuzamos. Lukács – a tőle megszokott precizitással – időmegjelöléssel kezdi a Bemerítő Jánosról szóló tudósítást.

Most vizsgáljuk meg Jézussal való kapcsolatát! János és Jézus rokonok voltak. Ezt a Lk 1,36-ból tudjuk. János apai és anyai ágon Áron házi (Lk 1,5). József Dávid-házi, Mária pedig Áron házából való.²

Az evangéliumok nem beszélnek arról, hogy János és Jézus gyermekkorukban találkoztak-e, ismerték-e egymást. A rokonság amellett szól, hogy igen, hisz már a Jézus fogantatását követő rokonlátogatás mutatja (Mária Erzsébetnél), tartották a kapcsolatot. Bemerítő János szülei a júdeai hegyekben laktak, Jeruzsálemtől délre (Lk 1,39). Mindkét család „főrangúnak” számított, s ez is amellett szól, hogy ismerték egymást. Stauffer is ezt a nézetet erősíti.³

Persze elképzelhető ennek az ellenkezője is, hisz – mint korábban említettük – János szülei korán elhaltak, s minden jel arra mutat, hogy Jánost a kumrániak nevelték fel, akkor pedig aligha találkoztak. Bemerítő János mondja is: „...én nem ismertem őt” (Jn 1,31–33) – bár ez a kitétel inkább a Messiásra, mint a rokonra vonatkozik. Ezt mutatja a szövegösszefüggés (33. vers) és az itt használt görög szó (ἴδεν), amely elsősorban tudást jelent. Így mondhatnánk szabadon fordítva a Jn 1,33-at: Én nem tudtam, hogy ő az (tudniillik a Messiás), de aki elküldött engem, hogy vízbe merítsek, az mondta nekem: akire látod a Szellemet leszállni és rajta megnyugodni, az az, aki Szent Szellembe fog meríteni.”

Jézus bemerítkezésével kapcsolatban egyes teológusok azt tanítják, hogy Jézus messiás-tudata ekkor kezdett kialakulni. Tételüket a Szentlélek leszállásával próbálják magyarázni.

1. Vö. Josephus Flavius: *Antiquitates* XVIII. 5. 2.

2. Mt 1,16; Lk 3,23; 1,26. – Jánost ez a származás alkalmassá tette mind a főpapi, mind a messiás-főpapi tisztség betöltésére. Vö. E. Stauffer: *Jézus alakja és története*. Debrecen, 1960. 15–17. o. – Vö. Kocsis Elemér: *Jézus és a messianizmus*. Debrecen, 1963, kézirat. 77. o.

3. Stauffer, 38. o.

Ha ez így lenne, akkor a tizenkét éves Jézus a templomban nem mondaná az őt kereső Máriának s a vele levőknek: „...nem tudjátok-é, hogy nékem azokban kell foglalatosnak lennem, amelyek az én Atyámnak dolgai?” (Lk 2,49) – emlékeztetve édesanyját arra, amit amúgy is tudhatott, hogy tudniillik ő az Isten Fia (vö. Lk 1,34–35). Az biztos, hogy a Szentlélek a bemerítés után Jézuson maradt (Jn 1,32), de ebből még nem lehet arra következtetni, hogy most tudta meg az ács fia, hogy ő tulajdonképpen Isten Fia, a Messiás.

Egyesek úgy látják, hogy Jézus életében gyökeres változást eredményezett a Bemerítővel való találkozás. Stauffer például a következőket írja: „Legelőször Keresztelő János igehirdetése ragadta meg Jézust.”⁴ Erről nem tud a Szentírás. Jézus bizonyára tudta, hogy János mit hirdet, de hogy valaha is hallgatta volna dörgő prédikációit, erre semmiféle adatunk nincs. Miért is tette volna? János a bűnösöknek prédikált, Jézus pedig nem volt bűnös. Az evangéliumok szerint Jézus a bemerítkezéskor találkozott először Jánossal. (Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy korábban nem is találkozhattak.) Miután megtudta (tudniillik Jézus), hogy János föllépett és keresztel, kifejezetten azért ment Galileából a Jordán mellékére, hogy bemerítkezzék (Mt 3,13; Mk 1,9).⁵ Más célja nem volt, mint bemerítkezni és János tanítványi köréhez csatlakozni. Mindkettőnek megvan a maga nyomós oka.

János bűnbánókat és bűnvallókat merített be (Mt 3,6). Akinek a bűnbánatával nem volt megelégedve, azt elutasította (Mt 3,7–10). János tehát elbeszélgetett azokkal, akik bemerítkezésre jelentkeztek. Beszélt a bűnről, a bűnbánatról, a megtérésről és a jó gyümölcs terméséről. Jézussal kapcsolatban ezekről szó se esik. A Mt 3,13 célhatározós mellékmondata (eljött..., hogy bemerítkezzék általa) mutatja, hogy Jézus célja a bemerítkezés volt. Vele is beszélt János, csak éppen a maga méltatlanságáról. Alázatos vallomásával az Útkészítő is beállt a bűnösök sorába. Ha Jézus merítette volna be Jánost (ahogy azt János helyesnek látta volna), akkor az azt jelentené, hogy Jézus átvette a stafétabotot, és kénytelen lett volna „kiadni” magát mint Messiást, ennek pedig még nem jött el az ideje (ahogy ő szokta mondani: „nem jött még el az én óráim”). János úgy érzi, hogy ha Jézus merítené be őt, akkor ezzel beléphetne a messiási üdvörsorba, a „mennyei országába” – s ösztönösen fél attól, hogy ebből kimarad. De Isten őt útkészítőnek szánta, s ezt a szerepkört betöltötte Jézus bemerítésével. Egy feladata van még: Jézushoz küldeni az embereket. Az út kész. A bűnbánó nép szomjasan hallgatta a megérkezett „Eljövendőt”, s a hírnök második helyre szorul. „*Annak növekednie kell, nékem pedig alább szűllanom.*” (Jn 3,30)

Miért volt fontos Jézusnak ez a bemerítés? Erre a kérdésre sokféle választ adtak már a teológusok. Egyesek szerint Jézus példát akart adni. Szerintük erre utal, amikor ezt mondja: „*Így illik nekünk minden igazságot betöltenünk.*” (Mt 3,15) Bemutatta, hogy hogyan gyakoroljuk a bemerítést.

Véleményünk szerint nem példaadásról van szó (ha így lenne, minden bizonytalanná válna rá valahol Jézus, például a misszióparancsban). Az ő „keresztisége”, amelyre mi emlékezünk, s amelyet magunkénak tudunk a vízkeresztiség által: a keresztthalál. Az idézett ige pedig azt akarja mondani, hogy így kell (illik) nekünk eleget tennünk az Isten igazságosságának. Azaz: be kell állnunk a bűnösök közé. Jézus szempontjából ennek a beállásnak különös jelentősége volt.

4. Stauffer, 49. o.

5. A. Gilmore (ed.): *Christian baptism*. London, 1960, Lutterworth Press. 84. o.

Máté érzi a feszültséget a büntelen Jézus beme­rítkezésében a bűnbánat keresztségével, s egye­sek szerint ezért adja János ajkára a méltatlanságot kifejező mondatokat (Mt 3,14). A papi tra­díció (és így Máté is) nagy jelentőséget tulajdonít Jézus beme­rítkezésének, Lukács viszont sajátos egyéni úton jár, egyszerűen bejelenti, mintegy mellékesen megjegyezve: „Történt pedig, hogy mikor az egész nép beme­rítkezett, és Jézus is...”⁶

Cullmann mondja: „Az világos, hogy... Jézus nem mások tetszését akarta megnyerni ezzel a lépéssel. Ő különbözött más beme­rítettek­ről, hisz azok a saját bűnük miatt merítkeztek be, ő viszont mint egy... aki a mások bűnéért szenvedett.”⁷

Kézenfekvőnek látszik, hogy Jézus már itt kezdte magát (itt még ő magát) a bűnösök közé számítani. Jézus azzal, hogy magára veszi a bűnösök keresztségét, máris Jahve szolgálja, aki Ézsaiás 53 szerint bűneinket hordozza. A mennyei kinyilatkoztatás is ezt erősíti meg: „Íme az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit.” (Jn 1,29) Erre utal: Ézs 42,1; Mt 27,38; Lk 22,37; stb.

W. F. Flemington kétségbe vonja Mt 3,14 hitelességét. Szerinte érthető, hogy az ősegyházat aggasztotta az ellentmondás Jézus büntelensége és bűnbánatkeresztsége között. Flemington sem érez ebben ellentétet. Szerinte Jézus a beme­rítkezésekor nem bűnvallásban azonosítja magát a néppel, hanem olyan értelemben, hogy ezeknek az embereknek – a bűnvallóknak – a Szabadítója akar lenni, s vállalja a közösséget Jánossal.⁸

Vannak, akik teljesen lehetetlennek tartják, hogy Jézust János beme­rítette. T. W. Manson tör­ténetileg valószínűtlennek látja azt, hogy János rendelje ki Jézust, hogy Jézus büntelen létére eltűnjön egy bűnbánatkeresztség.⁹ Persze, talán mondanunk sem kell, hogy itt János nem „kirendel”, hanem egyszerűen nyilvánvalóvá teszi az isteni „kirendelést”. Másrészt viszont tényleg skandalum, hogy egy János merítse be („rendelje ki”) Jézust, persze ezen az alapon az is botrány, hogy egy Pilátus vagy egy Kajafás ítélje halálra az Isten Fiát – s ez a csodás kegye­lem, hogy ezek a skandalumok a mi üdvünket szolgálják. Arra a botrányra pedig, hogy „Jézus büntelen létére eltűri a bűnbánat keresztségét” – talán csak annyit: ennél többet is eltűri. Büntelen létére azt is eltűri, hogy átokfára szegezzék!

A. Fridrichsen, aki fenntartja, hogy Jézus beme­rítkezése botrányos, nem abban látja a prob­lémát, hogy Jézus büntelenül veti alá magát a bűnbánatkeresztségnek, hanem abban, hogy Messiás létére beme­rítkezik előfutára, hírnöke által.¹⁰ Igen, Jézus sok olyan dolgot tett, amelyben megbotrányoztak kortársai. A botrányozásokra az ő szavaival így válaszolhatunk: – éppen Jánosnak üzente – „...boldog, aki bennem meg nem botrányozik!” (Lk 7,23)

G. R. Beasley-Murray, a neves baptista teológus megjegyzi: „Jézus »hitt« önmagában, tudta, hogy ő a Messiás!”¹¹

Ez a messiástudat eleve halálra predesztinálta, s Jézus ezt az utat tudatosan járta.

Kittel mondja: „A beme­rítés Jézusnál a messiási szolgálatra való fölszentelés volt.”¹²

Jézus beme­rítkezésénél nem János a főszereplő, hanem a Szentháromság Isten. A Fiú, aki beáll a bűnösök közé, s ezzel tudatosan rálép a mártíromság útjára, az Atya, aki ezt az enge-

6. Uo.

7. Oscar Cullmann: *Baptism in the New Testament*. London, é. n., SCM Press. 18. o.

8. W. F. Flemington: *The New Testament doctrine of baptism*. London, 1948, SPCK. 26. o.

9. T. W. Manson: *The sayings of Jesus*. London, 1957, SCM. 149. o.

10. A. Fridrichsen: „Accomplir toute justice” in *Jubile Alfred Loisy. Congrès d' Histoire du Christianisme*, Paris. 1928, 168. o.

11. G. R. Beasley-Murray: *Baptism in the New Testament*. London, 1962, Macmillan. 45. o.

12. Kittel: *T. W. N. T.*, 1933. 536. o.

delmességet látva a „fölszentelő” igéket mondja: „*Ez az én szerelmes Fiam, akiben én gyönyörködöm*” (Mt 3,17), és a Szentlélek, aki megnyugszik a szeretett Fiún. János itt csak statisztál. Miután meggyőződik arról, hogy Jézus a Messiás, megváltozik prédikációja, nem az eljövendőről beszél, hanem arról, aki „itt van”, s hozzá küldi a bűnbánókat. A Jn 1,33-ban arról beszél a Bemerítő, hogy a Küldő (Isten) azt mondta neki, hogy akin látja a Szentlelket megnyugodni, az lesz a Szellemmel keresztelő – majd így folytatja: „*És én láttam, és bizonysgot tettem, hogy ez az Isten Fia*” (Jn 1,34).

Arra a kérdésre, hogy miért csatlakozott Jézus Bemerítő János követőihez, már adtunk néhány választ. Érdemes itt még *Stauffer* véleményére utalni. Szerinte Jézus – munkásságának ebben a korai szakaszában – tudatosan húzódott meg Bemerítő János árnyékában. „Legsajátosabb lényegét illetően meg akart maradni az ismeretlenségben, nem akarta, hogy felismerjék (Jn 2,24). Újra meg újra kitért az elől, hogy kiszolgáltassa titkát... Egyelőre továbbra is Filius Dei incognitus, Isten ismeretlen Fia akar maradni az emberek körében.”¹³ *Kocsis Elemér* megjegyzi: „Jézus és János között Jézus nyilvános működésének kezdetén egyetértés volt.”¹⁴

Stauffer szerint ez az egyetértés abban is megnyilvánul, hogy kezdetben Jézus is keresztel (Jn 3,22–23 szerint Júdeában keresztel Jézus, János ugyanakkor Énonban, Sálemez közel). Amíg Jézus végzi a keresztelést (illetve a tanítványai, Jn 4,2), addig a köztudatban úgy szerepel, mint János legkedvesebb tanítványa és legeredményesebb misszionáriusa (Jn 3,26). „Ebben az értelemben Jézus korai munkásságának ideje csupán a Keresztelő János-féle mozgalom történetének egyik fejezete, s még egyáltalában nem tartozik bele Jézus egészen személyes munkásságának történetébe. Mindenesetre így láthatta a dolgot Péter és Márk is. Ezért van az, hogy a Péter-féle formulákban és a Márk-féle keretben Jézusnak Keresztelő Jánossal egy időben folytatott tevékenysége teljesen mellőzve van.”¹⁵

Jézus bemerítkezésével kapcsolatban a részletekről lehet vitatkozni, egy azonban biztos: az, hogy Jézust valóban bemerítette János. Ezt még *Bultmann*, a közismerten kritikus teológus is elismeri. Ez a Jézus részéről történő bemerítkezés a Deutero-Ézsaiás-féle messiáskonceptió szerint: közösségvállalás a bűnösökkel¹⁶ – olyan értelemben, hogy Jézus, a bűntelen magára vette a bűnösök bűnét (a bűnösök megmentése érdekében) – azért, hogy majd fölvigye azokat a keresztre. János szempontjából Jézus bemerítése – és az azt követő események sorozata – jel arra, hogy ő a Messiás.

Ez a bemerítkezés olyan értelemben nem példaadás, hogy formailag ilyen legyen a keresztyén keresztség. Formai szempontból szükségtelen a példaadás, hisz a forma közismert volt, s a miszióparancsot csak egyféleképpen érthették a tanítványok.

Sokkal inkább előképe Jézus halálának. A keresztyén bemerítésben azt látjuk, hogy amint a vízbe merül valaki, meghal Krisztussal – amint kiemelkedik, föltámad vele új életre. Jézus bemerítkezése profetikusan cselekedet: így fogok meghalni (a bűnösök közé számlálva), és így fogok föltámadni (immár nem a bűnösök közé számlálva), dicsőségben, az Atya jutalmát várva.

13. *Stauffer*, 51. o.

14. *Kocsis*, 18. o.

15. *Stauffer*: uo.

16. *Kittel*, 536. o.

Jézus világosan utal arra, hogy az ő keresztsége a halál: „Keresztséggel kell nékem megkereszteltetnem, és mely igen szorongattatom, míg az elvégeztetik” (Lk 12,50; vö. Mt 20,22–23; Mk 10,38–39). E halálkeresztység előképe Jézus bemerítkezése.

János és Jézus két világ. Kezdetben ugyan teljes köztük az egyetértés, s csak János tanítványai nem nézik jó szemmel, hogy Jézus is bmerít, maga János azonban ebben nem lát problémát, hisz tudja, hogy Jézus az Isten Fia, a Messiás. Hamarosan kételyek támadnak azonban benne is. Kétkedését legjobban a börtönből küldött kérdése fejezi ki: „Te vagy-é az Eljövendő, vagy mást várjunk?!” (Lk 7,20; Mt 11,3)

C. M. Kraeling hét pontban összegzi a Jézus és János közötti különbségeket:

1. János munkássága helyhez kötött volt. A pusztában, a Jordán átkelőhelyeinél várta az embereket. Jézus ezzel szemben vándorprédikátorként járta az országot, és otthonaikban kereste föl az embereket.
2. János eremita-aszkéta életet élt a pusztában, primitív életmódot folytatva. Jézus ezzel szemben nem propagálta a böjtöt és a szegénységet. Ez annyira feltűnt, hogy ellenségei „nagyétkű és részes” embernek nevezték.
3. János keresztel, Jézusról sehol nem olvassuk, hogy maga keresztelt volna, legfeljebb a tanítványairól (Jn 4,1–2).
4. János eschatológiai üzenetével ítéletet hirdetett és félelmet keltett. Jézus Isten királysága közeljöttének hírét örömhírnék, evangéliumnak nevezi.
5. János a Tóra pontos és szigorú megtartására buzdít, amely a megtérés feltétele és külső jele. Jézus áthágt a Tóra betűjét, és sohasem buzdított munkássága későbbi szakaszaiban a Tóra betű szerinti megtartására.
6. János az igazságos és ítélettel jövő Istent hirdeti. Jézus pedig azt hangsúlyozza üzenetében, hogy Isten az elvesztett keresi, és irgalmas a bűnőshöz.
7. János – szigorúan futurisztikus értelemben – Isten eljövendő királyságát hirdeti, Jézus pedig a maga személyében már jelen lévő és ható Isten királyságát.¹⁷

Az ellentétek – ahogy *Kocsis Elemér* megjegyzi – dogmatikai jellegűek. Szerinte János „civilizációellenes aszkéta”, Jézus viszont haladó gondolkodású, a szó nemes értelmében forradalmár. Témánk szempontjából e gondolat továbbtaglalása nem lényeges, mindenesetre azt jó világosan látni – ahogy korábban már utaltunk rá –, hogy Jézus és János küldetése nem azonos, János az „utolsó próféta”, Jézus viszont a messiási kor „beindítója”, a Messiás.

Az előzőek alátámasztására idézzük még *Stauffer*-t:

„A keresztelésnek az a gyakorlata, amely Jézus körében ebben az időben szokásban volt, nyilvánvalóan egészen másvalami egyelőre, mint a Mt 28,19. skk.-ból és az ApCsel 2,38-ból ismeretes, egyházi keresztelési szakramentum, semmi köze ahhoz. Ez még a változatlan, nem pneumatikus János-féle kereszttség: talán Jézus megbízásából történik, de nem »Jézus nevére« (ApCsel 19,2).”¹⁸

Jézus külön tevékenységét néhány csendességben töltött hónap választja el a János-féle missziótól. Ugyanakkor, amikor János börtönbe kerül mint „tórafanatikus”, Jézus nyíltan szakít a Tórával!¹⁹ Jézus ezekben a napokban a bethesdai gyógyfürdőben egy betegnek azt parancsol-

17. Idézi Kocsis.

18. Vö. Stauffer, 50. o.

19. Vö. uo. 55. o.

ja, hogy vigye haza a fekvőhelyét – szombaton! A gyógyítás még csak rendben van, de ez a parancs aposztázia – erre halálbüntetés jár.

A kánai csoda mutatja, hogy Jézus nem jánosi aszkéta, a templomtisztítás története azonban még mindig olyan színben tünteti fel őt a főtanács előtt, mint egy fanatikus János-tanítványt.

Jézus tanítása és cselekedetei áthidalhatatlan szakadékot képeznek a kumráni közösség felé is. Lassan a bemelegítések is elmaradnak – mint jánosi jegyek –, s a János és Jézus közötti különbség eléri tetőfokát a már említett színvallást sürgető jánosi kérdésben: „Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várjunk?”

A János által gyakorolt bemelegítés a „lévita tisztulási szokások és bemelegítkezési fürdők továbbfejlődéséből keletkezett”.²⁰ Formailag kapcsolódik a keresztyén szertartáshoz, lényegileg azonban egészen más – csupán némi rokonság fedezhető fel a kettő között. Jézus ezt a formát az ő halálával és föltámadásával teljesen új tartalommal töltötte meg.

20. Stauffer: *Újszövetségi teológia*. Stuttgart, 1948, ford. Kocsis Elemér, A DRTA vallástörténeti szemináriuma tanulmányi füzetek, évszám nélküli sokszorosítvány, 8. o.